

Swietłana KĘDZIORA

Kazański (Nadwożański) Uniwersytet Federalny

svetlanaksu@yahoo.com

PRZEGLĄD WSPÓŁCZESNYCH FORM WSPÓŁPRACY POLSKO-ROSYJSKIEJ W SFERZE NAUKI, KULTURY I EDUKACJI

ABSTRACT Review of forms of Polish-Russian cooperation in the field of science, culture and education

This article is devoted to the work of organizations of Polish-Russian cooperation in science, culture and education. The author describes the main state institutions (Academies of Sciences of Russia and Poland, the Polish-Russian Group for Difficult Issues, Foundation „Centre for Russian-Polish Dialogue and Understanding” in Moscow and the Centre for Polish-Russian Dialogue and Understanding in Warsaw) and, more broadly discusses the activities of so-called „third sector”, non-governmental organizations, bringing out the methods and scope of their work based on the examples of NGO’s (including the Foundation and Association Cultural Community „Borussia” and the Association of Cooperation „Poland-East”). Form of activity of these organizations in the sphere of Russian-Polish relations often differs from those conducted by state institutions. Projects organized by NGO’s are more on the regional level and are also characterized by flexibility and mobility. In recent years this sector is rapidly evolving both in Poland and Russia. It plays an increasingly important role in the development of Russian-Polish cooperation, including scientific, cultural and educational.

Keywords: non-governmental organizations (NGO), Russian-Polish relations, state institutions

Słowa kluczowe: organizacje pozarządowe (NGO), stosunki rosyjsko-polskie, instytucje państwowe

Na początku XXI w. w relacjach polsko-rosyjskich w dziedzinie nauki, edukacji i kultury możemy obserwować dużą aktywność ich kluczowych podmiotów, mającą na celu rozwój metod współpracy. Niektóre z tych relacji stanowią kontynuację historycznie ukształtowanych, tradycyjnych powiązań między Rosją a Polską. Dotyczy to kontaktów między organizacjami i instytucjami państwowymi, z których większość ma bogatą historię współpracy polsko-rosyjskiej. Zaliczyć można do nich akademie nauk, uniwersytety, a także centra nauki i kultury, które rozpoczęły działalność stosunkowo niedawno. Tym ostatnim powierzono misję popularyzowania kultury narodowej, rozwoju relacji w dziedzinie kultury i edukacji. Wcześniej tego typu funkcje realizowały głównie odrębne instytucje państwowe – teatry, muzea itp. Inną grupę tworzą organizacje, których powstanie nie było zainicjowane przez państwo. Przykłady znajdujemy jeszcze u początków XX w., ale okres wzrostu liczby organizacji pozarządowych (dalej: NGO) i aktywnej ich działalności przypada na ostatnią dekadę XX w. – początek XXI w. Skupimy się na niektórych organizacjach uczestniczących we współpracy i na metodach ich działania, co pozwoli na przedstawienie obrazu obecnych polsko-rosyjskich stosunków w dziedzinie nauki, edukacji i kultury.

W ramach sektora państwowego najbardziej zaawansowaną, długotrwałą i rozległą naukową współpracę polsko-rosyjską realizują akademie nauk. Od czasu powołania tej instytucji w Imperium Rosyjskim stała się ona głównym organizatorem oraz pośrednikiem w naukowych kontaktach polsko-rosyjskich. Początkowo kontakty te ograniczały się do współpracy poszczególnych uczonych, z czasem Rosyjska Akademia Nauk (RAN) uzyskała stałych polskich partnerów: Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Warszawie, powołane w 1800 r., Krakowską Akademię Umiejętności (później – Polską Akademię Umiejętności) działającą od 1815 r. i Polską Akademię Nauk (PAN), założoną w 1951 r. Tradycyjnymi formami współpracy pomiędzy stronami były: wymiana kadry naukowej i badawczej, wymiana literatury, publikacji i materiałów do badań, przyznawanie stypendiów, organizowanie wspólnych konferencji, seminariów i sympozjów. Współpraca RAN i PAN ma obecnie pewną pozycję, która opiera się na doświadczeniu, ciągłości i prowadzeniu badań podstawowych¹.

¹ Dokładniej na ten temat por. Б. Носов, *Сотрудничество российских и польских ученых, российской и польской академий наук в 1950-1980-е гг.*, [w:] *Русско-польские языковые, литературные и культурные контакты*, red. С. Гжибовский, В. Хорев, М. Волос, Москва 2011, s. 322-332; С. Фалькович, *О формах научного сотрудничества историков-полонистов России с польскими учеными (вторая половина XX – начало XXI вв.)*, [w:] *Академии наук Польши и России, университеты, высшая школа, научные учреждения и общества: история польско-российских отношений в сфере науки. Тезисы*, red. Н. Макаров, Москва 2010, s. 96-101; М. Кляйбер, *История и дальнейшее развитие двусторонних отношений Российской академии наук и Польской академии наук в контексте перспектив европейского сотрудничества*, [w:] *Сотрудничество российских и польских историков: достижения, проблемы, перспективы (Изучение и публикация исторических источников в России и Польше)*, red. Н. Макаров i in., Москва 2011, s. 68-77; Н. Бухарин, *Российско-польское научное сотрудничество (1992-2011 гг.)*, [w:] *Академии наук, университеты, организации науки. Polsko-rosyjskie relacje w sferze nauki XVIII-XX w. Akademii nauk, uniwersytety, naukowe учреждения. Польско-российские отношения в сфере науки XVIII-XX вв.*, red. L. Zasztowt, Warszawa 2013, s. 203-221.

Następne dwie organizacje, o których należy wspomnieć, pojawiły się z inicjatywy Polsko-Rosyjskiej Grupy do Spraw Trudnych, zajmującej się problemami wynikającymi z historii stosunków rosyjsko-polskich. Grupa powstała w 2002 r., jej działalność jest bezpośrednio związana z ministerstwami spraw zagranicznych Rosji i Polski, a platformę badawczą dla działalności Grupy zapewniał Moskiewski Państwowy Instytut Stosunków Międzynarodowych (MGIMO) i Polski Instytut Spraw Międzynarodowych. Grupa do Spraw Trudnych zajmuje się organizacją licznych konferencji oraz forów naukowych i bierze w nich udział, a także przygotowuje publikacje, wśród których na szczególną uwagę zasługuje książka *Białe plamy – czarne plamy. Sprawy trudne w polsko-rosyjskich stosunkach 1918-2008* (Белые пятна – черные пятна: сложные вопросы в российско-польских отношениях), Moskwa–Warszawa 2010. Publikacja ta wzbudziła duże zainteresowanie społeczności naukowej.

Organizacjami powstałymi z inicjatywy Grupy były Fundacja Rosyjsko-Polskiego Dialogu i Porozumienia (Moskwa) i bliźniacza organizacja Centrum Polsko-Rosyjskiego Dialogu i Porozumienia (Warszawa). Fundacja i Centrum zostały powołane do życia w 2011 r. decyzjami ówczesnych premierów: Rosji – Władimira Putina i Polski – Donalda Tuska². Misją tych organizacji jest globalna integracja różnych instytucji (państwowych, pozarządowych, naukowych, kulturalnych, oświatowych *etc.*) zajmujących się rozpowszechnieniem wiedzy o stosunkach polsko-rosyjskich, o kulturze i historii Polaków i Rosjan. Centra powstały niemal jednocześnie, jednak z powodu reorganizacji moskiewskiego Centrum w 2012 r., możliwości wspólnych działań z polskim odpowiednikiem były ograniczone³. Mimo tego na rok 2012 przypada początek dużego i użytecznego dla obu stron wspólnego projektu. Jest nim program regularnych badań opinii publicznej w Polsce i Rosji, w których będą gromadzone dane o stosunku Polaków do Rosjan i Rosji oraz Rosjan do Polaków i Polski.

Oprócz tego Centra zajmują się działalnością wydawniczą, organizacją seminariów, konferencji, dyskusji, wykładów itp., na różne tematy z dziedziny historii, polityki i kultury, wymianą młodzieży szkolnej i studentów, prowadzą aktywną działalność w mediach, a także zajmują się finansowaniem inicjatyw związanych z problematyką dialogu polsko-rosyjskiego. Od chwili powstania Polsko-Rosyjskie Centrum Dialogu i Porozumienia w Warszawie ustanowiło stypendia dla młodych naukowców. Komisja ekspertów powoływana przez Dyrektora Centrum każdego roku dokonuje wyboru projektów naukowych badaczy rosyjskich, których realizacja przyniesie korzyści dla dialogu i porozumienia w stosunkach polsko-rosyjskich⁴. W wyniku konkursów w roku akade-

² В. Мастеров, Фонд „Российско-польский центр диалога и согласия”, „Аналитический вестник” 2013, nr 11, s. 22.

³ *Sprawozdanie Centrum Polsko-Rosyjskiego Dialogu i Porozumienia za rok 2012*, [online] <http://www.cprdip.pl/main/index.php?id=o-nas>, 30 I 2014.

⁴ *Regulamin przyznawania stypendiów Centrum Polsko-Rosyjskiego Dialogu i Porozumienia na realizację badań naukowych podejmowanych na rzecz dialogu i porozumienia w stosunkach polsko-rosyjskich*, [online] <http://www.cprdip.pl/main/index.php?id=stypendia-centrum-polsko-rosyjskiego-dialogu-i-porozumienia-na-prowadzenie-badan-naukowych>, 30 I 2014.

mickim 2012/2013⁵ i 2013/2014⁶ stypendia zostały przyznane wnioskodawcom w następujących obszarach: badanie diaspory polskiej w Syberii Zachodniej w pierwszej połowie XIX w.; Polacy na Syberii w XIX – początku XX w. – słownik biograficzny, baza danych, bibliografia i materiały źródłowe; kluczowe problemy stosunków z Rosją w poglądach polskich partii politycznych w latach 1989-2011; badania porównawcze kultury życia codziennego przedstawionej w poematach *Pan Tadeusz* i *Eugeniusz Oniegin*; dziedzictwo Oskara Kolberga w historii etnomuzykologii słowiańskiej oraz kilka innych.

Centra dialogu i porozumienia są otwarte na współpracę ze strukturami państwowymi (ministerstwa, uczelnie, archiwa), jak również z organizacjami społecznymi i pozarządowymi. Współpraca z tymi pierwszymi jest wyraźnie widoczna w realizacji projektów partnerskich⁷, natomiast kontakty z organizacjami pozarządowymi trzeba jeszcze rozwijać. Naszym zdaniem w tym przypadku może pojawić się kwestia postrzegania działalności Centrów przez organizacje pozarządowe. Z jednej strony Centra mogą być postrzegane jako partnerzy, dzięki którym możliwy jest udział w różnych organizowanych przez nie projektach, uczestnictwo w konkursach organizowanych na dofinansowanie projektów. Z drugiej strony, jako że działalność Centrów jest finansowana m.in. z budżetu państwa⁸, niektóre NGO mogą postrzegać Centra jako pośrednika w uzyskaniu środków finansowych z ministerstw i innych organizacji państwowych, przeznaczonych na realizację projektów (wybieranych w drodze konkursu). Nie jest również wykluczone, że pojawienie się i aktywna działalność Centrów na polu stosunków między Polską i Rosją mogą przyciągnąć dodatkowe środki budżetowe do tego obszaru.

Zdaniem autorki rozszerzenie działalności NGO w ostatnich latach, zarówno w Rosji, jak i w Polsce, skłania do zbadania tego zjawiska i jego wpływu na stosunki polsko-rosyjskie. Należy zauważyć, że w rozwoju stosunków polsko-rosyjskich w sferze nauki i kultury społeczeństwo odegrało i nadal odgrywa ważną rolę. Nawet w najtrudniejszych politycznie czasach, w dobie transformacji państwowych systemów społeczno-politycznych, inicjatywy poszczególnych naukowców, ludzi kultury, a także towarzyszt kulturalnych, narodowych i innych pomogły zachować kontakty i stworzyły możliwości dalszego rozwoju relacji polsko-rosyjskich. Dziś tego rodzaju inicjatywy obywatelskie nabierają coraz większego rozmachu. Rozwój społeczeństwa obywatelskiego w Polsce i Rosji, wzmocnienie tzw. „trzeciego sektora” uzasadniają potraktowanie NGO jako poważnych i ambitnych uczestników współpracy polsko-rosyjskiej.

⁵ *Sprawozdanie Centrum Polsko-Rosyjskiego Dialogu i Porozumienia za rok 2012...*

⁶ *II edycja konkursu na stypendia na realizację badań naukowych na okres stypendialny rozpoczynający się w roku akademickim 2013/2014*, Centrum Polsko-Rosyjskiego Dialogu i Porozumienia, [online] <http://www.cprdip.pl/main/index.php?id=stypendia-centrum-polsko-rosyjskiego-dialogu-i-porozumienia-na-prowadzenie-badań-naukowych>, 30 I 2014.

⁷ *Sprawozdanie Centrum Polsko-Rosyjskiego Dialogu i Porozumienia za rok 2012...*

⁸ *Ustawa z dnia 25 marca 2011 r. o Centrum Polsko-Rosyjskiego Dialogu i Porozumienia*, Dz.U. 2011, nr 76, poz. 408.

Doświadczenie wielu NGO pokazało, że ich działalność ma oczywiste zalety: elastyczność, mobilność, inwencję, wrażliwość na zmieniające się warunki⁹. Działalność organizacji pozarządowych, jako jeden z wariantów współpracy polsko-rosyjskiej, toruje drogę beneficjentom niezwiązanym ze środowiskiem naukowym lub uniwersyteckim, niemającym dostępu do państwowych rosyjskich bądź polskich ośrodków kultury (które znajdują się w kilku największych rosyjskich i polskich miastach – Moskwie, Petersburgu, Warszawie, Gdańsku).

Obecnie trudno określić liczbę organizacji pozarządowych, których działalność jest ukierunkowana w głównej mierze na rozwój współpracy z Rosją bądź jest poświęcona rosyjskiej kulturze, historii itp. Według bazy danych największego polskiego portalu ngo.pl, który zajmuje się badaniem społeczeństwa obywatelskiego, w skali całej Polski takich organizacji pozarządowych jest ponad 30. Wśród nich są stowarzyszenia, fundacje, towarzystwa, a obszary ich działalności stanowią edukacja, sztuka, kultura (np. Fundacja i Stowarzyszenie Wspólnota Kulturowa „Borussia”, Stowarzyszenie Przyjaźni Polsko-Rosyjskiej), rozwój stosunków polsko-rosyjskich (np. Stowarzyszenie Współpracy Polska-Wschód), w tym – w sferze biznesu. Istnieją także stowarzyszenia narodowe, zrzeszające rodaków (np. Stowarzyszenie „Rosyjski Dom” [Общество „Российский дом”], Stowarzyszenie „Mała Rosja” [Общество „Малая Россия”]).

Działalność Stowarzyszenia Współpracy Polska-Wschód obejmuje dość powszechne wśród NGO metody pracy, takie jak organizowanie imprez kulturalnych (koncertów, spotkań z twórcami) i działalność wydawniczą. Nie wyczerpują one jednak zbioru form aktywności Stowarzyszenia.

Stowarzyszenie Współpracy Polska-Wschód¹⁰ rozpoczęło działalność pod tą nazwą w 1992 r. (organizacja w momencie powstania w 1945 r. nosiła nazwę Towarzystwo Przyjaźni Polsko-Radzieckiej) i pod względem zasięgu terytorialnego góruje nad wieloma innymi polskimi organizacjami pozarządowymi. Posiada oddziały w niemal każdym województwie, jego siedziba znajduje się w Warszawie. Analiza działalności Stowarzyszenia pokazuje w pierwszej kolejności jego silne związki z korpusem dyplomatycznym – Ambasadą Federacji Rosyjskiej, Konsulatami Federacji Rosyjskiej oraz Rosyjskim Centrum Nauki i Kultury (RCNK) w Warszawie i w Gdańsku. To pozwala Stowarzyszeniu wykorzystać dodatkowe zasoby, np. lokalowe, do przeprowadzania imprez. Dla przykładu od 2003 r. Pomorski Oddział Stowarzyszenia większość projektów realizował we współpracy z RCNK w Gdańsku, często w ich budynku.

Wiele imprez organizowanych przez Stowarzyszenie ma bogatą historię i jest prowadzonych regularnie. Olimpiada języka rosyjskiego dla uczniów szkolnych jest organizowana przez biura Stowarzyszenia, we współpracy z wyższymi uczelniami w Polsce – w 2013 r. odbyła się już po raz 26, międzyszkolne konkursy recytatorskie

⁹ О. Андреева, *Неправительственные организации как институт развития и переустройства мира*, „Научные ведомости Белгородского государственного университета” 2010, nr 13, s. 219.

¹⁰ Badania działalności Stowarzyszenia Współpracy Polska-Wschód były zrealizowane przy wsparciu Kasy im. J. Mianowskiego – Fundacji Popierania Nauki.

poezji rosyjskiej odbywają się od 10 lat, od pięciu lat przy warszawskim biurze Stowarzyszenia działającego Klubu Absolwentów Wyższych Uczelni Rosji i ZSRR. Jeśli chodzi o inne wydarzenia kulturalne z udziałem Stowarzyszenia, to w okresie od 2006 do 2011 r. było ich około 26, a wśród nich – konkursy piosenki rosyjskiej, kilka festiwali folkloru i rosyjskich pieśni ludowych, występy solistów, chórów, artystów *etc.*¹¹

Do stałych partnerów Stowarzyszenia należą: biuro podróży „Kalinka”, które jest jednocześnie podmiotem działalności gospodarczej Stowarzyszenia¹² (współpraca w celu przyciągnięcia większej liczby turystów ze Wschodu), Briański Uniwersytet Państwowy (organizacja staży dla studentów dziennikarstwa w polskich redakcjach prasowych, obozy archeologiczne dla studentów wydziału historii), Bałtycki Uniwersytet Federalny (konkursy poezji i języka rosyjskiego), kilka szkół i innych instytucji. Co ważne, wśród obszarów działalności Stowarzyszenia poza Rosją są takie kraje, jak Białoruś, Kazachstan, Ukraina, Armenia i Mołdawia.

Równie interesujący jest fakt, że Stowarzyszenie angażuje się w sferę biznesu, aktywnie uczestniczy w rozwoju stosunków gospodarczych ze Wschodem w ogóle, a z Rosją w szczególności. Odbyły się spotkania przedstawicieli Stowarzyszenia i polskich władz z dyplomatami rosyjskimi (w tym z rosyjskim ambasadorem) poświęcone rozwojowi stosunków biznesowych. W okresie od 2006 do 2011 r. Stowarzyszenie, a dokładniej wchodzące w jego skład Centrum Informacji, Monitoringu, Szkoleń i Wydawnictw we współpracy z Izbą Gospodarczą Rzeczypospolitej Polskiej i Polską Agencją Rozwoju Przedsiębiorczości zorganizowało około 13 seminariów na temat problemów związanych z organizacją i prowadzeniem działalności gospodarczej w Rosji oraz na temat zagadnień celnych¹³.

Część środków finansowych Stowarzyszenia pochodzi ze składek członkowskich, z wynajmu pomieszczeń, ze sprzedaży usług turystycznych. Stowarzyszenie Współpracy Polska–Wschód wsparło działalność (np. poprzez bezpłatne wynajęcie pomieszczeń¹⁴) takich organizacji społecznych, jak: Stowarzyszenie „Mój Kazachstan”, Stowarzyszenie Polska–Armenia, Stowarzyszenie Polska–Białoruś, Stowarzyszenie Polska–Rosja, Wspólnota Rosyjska, Klub Absolwentów Wyższych Uczelni Rosji i ZSRR, Społeczna Fundacja Pamięci Narodu Polskiego i wiele innych¹⁵, co pokazuje wszechstronność zainteresowań Stowarzyszenia. Ta organizacja pozarządowa jest otwarta na współpracę zarówno z innymi organizacjami pozarządowymi, jak i ze strukturami państwowymi i biznesowymi. Przy czym zakres jej działalności obejmuje dość szeroki krąg odbiorców – od uczniów i studentów, którzy w przyszłości będą kształtować bieg wydarzeń w różnych dziedzinach życia społecznego, po biznesme-

¹¹ *XVIII Kongres Stowarzyszenia Współpracy Polska–Wschód, 25 listopada 2011 roku. Materiały i dokumenty*, Warszawa 2012, s. 36.

¹² *Sprawozdanie Zarządu Krajowego Stowarzyszenia Współpracy Polska–Wschód za lata 2006-2011*, Warszawa 2011, s. 59.

¹³ *XVIII Kongres Stowarzyszenia...*, s. 27.

¹⁴ *Tamże*, s. 54.

¹⁵ *Tamże*.

nów i urzędników dysponujących środkami i możliwościami dla rozwoju stosunków polsko-rosyjskich już dzisiaj.

Na rozwój współpracy polsko-rosyjskiej na poziomie NGO pozytywnie wpłynęło wejście w życie 27 lipca 2012 r. Umowy o małym ruchu granicznym – regulującej tryb wjazdu i pobytu mieszkańców Obwodu Kaliningradzkiego Federacji Rosyjskiej do strefy przygranicznej Rzeczypospolitej Polski. Zaktywizowało to działalność zarówno strony polskiej, jak i rosyjskiej, zwiększyła się liczba wspólnych projektów. Przykładem może być olsztyńskie Stowarzyszenie Wspólnota Kulturowa „Borussia” (działające od 1990 r.) i Fundacja „Borussia” (działająca od 2006 r.). Od momentu powstania „Borussia” jest zaangażowana w rozwój dialogu na pograniczu polsko-rosyjskim. Jednym z pierwszych projektów w tej dziedzinie było przeprowadzenie wspólnego z Fundacją im. Stefana Batorego badania na temat trendów oraz barier w polsko-rosyjskiej współpracy transgranicznej w latach 1990-2003, a także działalność Forum Przyjaznego Sąsiedztwa, zainicjowana w 2002 r. Na Forum podejmowano kwestie współpracy polskich i rosyjskich organów samorządu lokalnego, biznesu, NGO, instytucji edukacyjnych i naukowych. Idee wyrażone na Forum podjęło i kontynuuje Elbląskie Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Pozarządowych we współpracy z Funduszem Polsko-Rosyjskiej Współpracy Młodzieżowej. Dzięki tym działaniom „Borussia” nie tylko zdobyła cenne doświadczenia w dziedzinie dialogu transgranicznego, ale potrafiła też wypracować plan współpracy z rosyjskimi partnerami, który jest aktywnie wykorzystywany do dziś.

Jednym z najdłużej realizowanych projektów, w których uczestniczy „Borussia”, jest program Study Tours to Poland (STP). Program, który wystartował w 2004 r., przewiduje wizyty studyjne w Polsce dla studentów, młodych specjalistów i profesjonalistów z Ukrainy, Białorusi, Mołdawii i Federacji Rosyjskiej. Przez ponad 10 lat w ramach STP Polskę odwiedziło 373 studentów z Rosji, w przeważającej liczbie byli to mieszkańcy obwodów: Kaliningradzkiego, Leningradzkiego i Brińskiego¹⁶. Od 2012 r. w ramach STP dla profesjonalistów na przemian w Rosji i w Polsce odbywały się spotkania polskich i rosyjskich dziennikarzy z przedstawicielami administracji lokalnej. Ich celem było wzmocnienie kontaktów między mieszkańcami i instytucjami Obwodu Kaliningradzkiego i Województwa Warmińsko-Mazurskiego¹⁷.

Działalność „Borussii” jest ściśle związana z Województwem Warmińsko-Mazurskim, historycznym regionem tzw. Borussii (dawne tereny Prus Wschodnich). Związek ten wyraża się np. w takich projektach, jak międzynarodowe programy wolontariatu „Od przeszłości ku przyszłości” oraz „Ochrona krajobrazu kulturowego Warmii i Mazur”. Pierwszy program to obóz młodzieżowy w Obwodzie Kaliningradzkim, podczas którego uczestnicy zajmowali się rekonstrukcją i utrzymaniem w czystości obiektów zabytkowych. Drugi program to roczny udział wolontariuszy w pracach organizacji i instytucji związanych z ochroną historycznego i kulturowego dziedzictwa Warmii

¹⁶ Podsumowania roczne programu Study Tours to Poland, [online] http://www.studytours.pl/index.php?option=com_content&view=category&id=43&Itemid=75&lang=pl, 2 II 2014.

¹⁷ B. Łuszczuk, *Wizyta dziennikarzy na Warmii i Mazurach*, „Głos znad Pregoly” 2013, nr 6, s. 8.

i Mazur. Oba projekty były prowadzone w latach 2006-2010 we współpracy z kaliningradzkimi organizacjami pozarządowymi, przy wsparciu Fundacji im. Stefana Batorego i dzięki dotacjom z Unii Europejskiej¹⁸.

W odróżnieniu do Stowarzyszenia Współpracy Polska–Wschód „Borussia” współpracuje głównie z organizacjami pozarządowymi i administracją lokalną. W 2012 r. w ramach działalności transgranicznej „Borussii” realizowany był projekt „Warmia i Mazury – Obwód Kaliningradzki. Nowa jakość partnerstwa”, którego celem było wspieranie społeczeństwa obywatelskiego i społecznych aspektów polityki zagranicznej Polski na pograniczu polsko-rosyjskim, rozwój stosunków społecznych między tymi dwoma regionami. Projekt był adresowany do trzech grup odbiorców: dziennikarzy, działaczy organizacji pozarządowych i przedstawiciele samorządu lokalnego zaangażowanych we współpracę międzynarodową.

Podkreślić należy, że kierunek rosyjski to jeden z wielu aspektów działalności „Borussii”. Organizacja współpracuje również z innymi krajami Europy Wschodniej i Zachodniej, poświęcając wiele uwagi m.in Niemcom. Różnorodność działalności „Borussii” pozwoliła zorganizować kilka rosyjsko-polsko-niemieckich forów w latach 2004-2010. Wśród nich – forum trzech partnerów poświęconego perspektywom współpracy w zakresie wymiany młodzieży pomiędzy organizacjami polskimi i niemieckimi a Obwodem Kaliningradzkim, forum na temat metod nauczania historii dla nauczycieli z trzech krajów „Historia w dialogu” itp.

Podstawą finansową działalności organizacji „Borussia” są składki członkowskie i darowizny, środki otrzymane w formie grantów z Unii Europejskiej, Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności, granty uzyskane w konkursach ogłaszanych przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych, władze lokalne i inne instytucje. Oprócz tego „Borussia” prowadzi działalność wydawniczą. Projekty realizowane są pod kierunkiem koordynatorów „Borussii” i przy pomocy wolontariuszy oraz organizacji partnerskich. Poza wymienionymi powyżej rodzajami przedsięwzięć organizowanych przez tę organizację urządza ona także wystawy, koncerty i spotkania kulturalne.

Dla wszystkich wymienionych w tym artykule organizacji, zarówno rządowych, jak i pozarządowych, ważnym aspektem ich działalności jest walka z polsko-rosyjskimi stereotypami, co zakłada eliminację lub maksymalne obniżenie roli komponentu politycznego w ich działalności. Jest to szczególnie ważne w pracy z młodzieżą i studentami. Zachęcanie ich do udziału w międzynarodowych konkursach, wymianach, stażach i programach stypendialnych ma na celu zapobieganie powstawaniu stereotypów i uprzedzeń, przynoszących szkodę stosunkom polsko-rosyjskim.

Kształtowanie świadomości obywatelskiej i wolnego od stereotypów myślenia w komunikacji międzykulturowej, szerzenie wiedzy o tradycjach, historii i kulturze narodów – w tym przypadku wiedzy Polaków o Rosjanach i Rosjan o Polakach – mające początek w ławie szkolnej i kontynuowane na uniwersytetach, rozwiązywanie trudnych polsko-rosyjskich kwestii naukowych na poziomie akademii, centrów naukowych i in-

¹⁸ E. Romanowska, K. Kurowska, *Sprawozdania z działalności Fundacji „Borussia” za lata 2006-2010*, [w:] Archiwum Stowarzyszenia Wspólnota Kulturowa „Borussia”, Teczka 5.

nych organizacji tego typu (a nie na arenie politycznej) w obecnej chwili, w naszej opinii, stanowi najlepszy kierunek pomyślnego rozwoju współpracy polsko-rosyjskiej. Jednak proces ten powinien być dwustronny.

Po stronie rosyjskiej udział akademii i uniwersytetów jest dość wyraźny, jednak instytucje typu NGO dopiero się rozwijają. W Polsce już istnieją i działają organizacje pozarządowe zajmujące się współpracą z Rosją, co, poprzez wymianę doświadczeń, może w pewnym stopniu pomóc rosyjskim organizacjom pozarządowym, których działalność jest związana ze sferą współpracy polsko-rosyjskiej.

Тлумачение: Magdalena Romanowska

BIBLIOGRAFIA

- Андреева О., *Неправительственные организации как институт развития и переустройства мира*, „Научные ведомости Белгородского государственного университета” 2010, nr 13.
- Бухарин Н., *Российско-польское научное сотрудничество (1992-2011 гг.)*, [w:] *Akademie nauk, uniwersytety, organizacje nauki. Polsko-rosyjskie relacje w sferze nauki XVIII-XX w. Akademii nauk, uniwersytety, научные учреждения. Польско-российские отношения в сфере науки XVIII-XX вв.*, red. L. Zasztowt, Warszawa 2013.
- Кляйбер М., *История и дальнейшее развитие двусторонних отношений Российской академии наук и Польской академии наук в контексте перспектив европейского сотрудничества*, [w:] *Сотрудничество российских и польских историков: достижения, проблемы, перспективы (Изучение и публикация исторических источников в России и Польше)*, red. Н. Макаров і in., Москва 2011.
- Мастеров В., *Фонд „Российско-польский центр диалога и согласия”, „Аналитический вестник” 2013*, nr 11.
- Носов Б., *Сотрудничество российских и польских ученых, российской и польской академий наук в 1950-1980-е гг.*, [w:] *Русско-польские языковые, литературные и культурные контакты*, red. С. Гжибовский, В. Хорев, М. Волос, Москва 2011.
- Фалькович С., *О формах научного сотрудничества историков-полонистов России с польскими учеными (вторая половина XX – начало XXI вв.)*, [w:] *Академии наук Польши и России, университеты, высшая школа, научные учреждения и общества: история польско-российских отношений в сфере науки. Тезисы*, red. Н. Макаров, Москва 2010.
- II edycja konkursu na stypendia na realizację badań naukowych na okres stypendialny rozpoczynający się w roku akademickim 2013/2014*, Centrum Polsko-Rosyjskiego Dialogu i Porozumienia, [online] <http://www.cprdip.pl/main/index.php?id=stypendia-centrum-polsko-rosyjskiego-dialogu-i-porozumienia-na-prowadzenie-badan-naukowych>.
- Łuszczuk B., *Wizyta dziennikarzy na Warmii i Mazurach*, „Głos znad Pregoly” 2013, nr 6.
- Regulamin przyznawania stypendiów Centrum Polsko-Rosyjskiego Dialogu i Porozumienia na realizację badań naukowych podejmowanych na rzecz dialogu i porozumienia w stosunkach polsko-rosyjskich*, [online] <http://www.cprdip.pl/main/index.php?id=stypendia-centrum-polsko-rosyjskiego-dialogu-i-porozumienia-na-prowadzenie-badan-naukowych>.

- Romanowska E., Kurowska K., *Sprawozdania z działalności Fundacji „Borussia” za lata 2006-2010*, [w:] Archiwum Stowarzyszenia Wspólnota Kulturowa „Borussia”, Teczka 5.
- Sprawozdanie Centrum Polsko-Rosyjskiego Dialogu i Porozumienia za rok 2012*, [online] <http://www.cprdip.pl/main/index.php?id=o-nas>.
- Sprawozdanie Zarządu Krajowego Stowarzyszenia Współpracy Polska-Wschód za lata 2006-2011*, Warszawa 2011.
- Ustawa z dnia 25 marca 2011 r. o Centrum Polsko-Rosyjskiego Dialogu i Porozumienia*, Dz.U. 2011, nr 76, poz. 408.
- XVIII Kongres Stowarzyszenia Współpracy Polska-Wschód, 25 listopada 2011 roku. Materiały i dokumenty*, Warszawa 2012.